

The Art of Asking Essential Questions

هنر پرسشگری

پرسشگری سقراطی چیست؟

این برنامه آموزشی با پشتیبانی و حمایت بنیاد غیر انتفاعی آینه تهیه و تقدیم حضور شما عزیزان میشود. در این بسته آموزشی که صد جلسه خواهد بود، اصول درست فکر کردن بر اساس آموزه های تفکر نقادانه، (Critical Thinking) و با بهره گیری از آخرین یافته های علمی در زمینه تفکر، آموزش داده میشود. هدف از این برنامه آشنایی همگان با اصول درست اندیشیدن است تا از این طریق شاهد گسترش هر چه بیشتر عقل ورزی و خردگرایی در جامعه باشیم.

پرسشگری سقراطی چیست و چه ویژگی هایی دارد؟

نکته ای که باید مد نظر قرار گیرد این است که هر پرسشی را نمی توان پرسشگری سقراطی محسوب کرد. لازم است بدانیم وجه تمایز پرسشگری سقراطی از پرسشگری معمولی چیست؟

معلم هایی که با روش ساختگرایی (constructivism) تدریس میکنند هر جلسه را با طرح چند پرسش شروع می کنند. این پرسش ها اگر از نوع پرسش های تک سیستمی باشد دیگر پرسشگری سقراطی محسوب نمی شود. پرسشی که جواب قطعی و معینی دارد و لازمه ارائه آن داشتن معلومات لازم است. پرسشگری سقراطی را نمی توان برای هر نوع سوالی و در هر رشته ای بکار گرفت. دانشجویی که آمده تا زبانشناسی یاد بگیرد هیچ ایده ای ندارد که بخواهیم درباره محتوای مطالب از او سوال کنیم.

استفاده از روش سقراط در آموزش شرایطی دارد. اول اینکه باید حوصله و انرژی لازم را داشته باشیم. معلم نیاز به آموزش دارد و استفاده از پرسشگری سقراطی کار هر کسی نیست. باید دانست چگونه پرسش ها را مانند دانه های زنجیر به هم وصل کرد. طرح تصادفی هر سوالی پس از سوالی قبلی نامش پرسشگری سقراطی نیست. باید بتوان کنجکاوی و علاقه دانشجو را نسبت به موضوع با طرح پرسش های خود چند برابر کنیم. معلم باید دائم در حال رصد میزان و درجه فهم دانشجوی خود باشد تا مطلب را به شکلی ادامه دهد که قابل فهم باشد. باید بتوان فکرها را به حرکت درآورد تا درباره موضوع فکر کنند و نظر دهند. در این روش این فرصت وجود دارد تا به دانشجو فیدبک داده شود و نشان داده شود تا چه اندازه در مسیر درست قرار گرفته است. احتمال سوء تفاهم و بدفهمی به حداقل میرسد.

در پرسشگری که با انگیزه آموزش تفکر انجام می شود از طرح پرسش هایی که پاسخ به آنها مستلزم دانش و معلومات بخصوصی است خودداری می کنیم. در اینجا می خواهیم ببینیم مفاهیم ذهنی چگونه صورت بندی شده اند. مثلا در ذهن مخاطب مفهوم عدالت یا عشق چگونه مفهوم سازی شده است. لازم نیست او تعریفی از گوگل یا دیکشنری ارائه کند. ما با مفاهیم ذهنی او کار داریم. اما در پرسشگری که به منظور آموزش انجام می شود از دانشجو می خواهیم مطلب درسی را مطالعه کند و به کلاس بیاید و در فضای گفتگو مطلب را به او حالی می کنیم و اشکالات فهم را برطرف می کنیم. در اینجا انگیزه اصلی از طرح پرسش رسیدن به پاسخی مشخص نیست بلکه نشان دادن اشکالات فکری است. به همین دلیل پرسش از مفاهیمی مثل عدالت و عشق و آزادی مطرح است که اساسا پاسخ مشخصی ندارند.

پرسش های اساسی سوالاتی هستند که انسان را به فکر و می دارند. مثلا وقتی سوال می کنیم آیا چیزی به نام جنگ مقدس وجود دارد؟ آیا شکنجه در جایی که جان انسانها را نجات دهیم قابل توجیه است؟

آمادگی این را داشته باشیم تا با ایده هایی مواجه شویم که باورهای پیشین ما را زیر سوال میبرد. بدون اینکه حالت تهاجمی و خشمگین به خود گیریم ایده ها و افکار خود را با دیگران به اشتراک بگذاریم. مشهور است که سقراط توانست مفاهیم و ایده های نابی را با پرسشگری صبورانه از ذهن پسر بچه ای که برده و بیسواد بود بیرون آورد.

در پرسشگری سقراطی تمرکز بیشتر بر روی مفاهیم ذهنی (mental concepts) است. این مفاهیم ابزار تفکر انسان هستند و از این رو باید به شفاف سازی آنها همت گماریم. بدانیم وقتی می گوئیم آزادی منظور دقیق ما از این کلمه چیست. بهترین روش استفاده از گفتگوی شفاهی است تا امکان توضیح و شفاف سازی مفاهیم وجود داشته باشد.

در پرسشگری سقراطی، پرسشگر نقش دانای کل (sage on the stage) را بازی نمی کند. کسی که پاسخ را در جیب دارد و در نهایت آن را از جیب خود بیرون می آورد. او حتی نقش (devil's advocate) را بازی نمی کند که بخواهد عمدا با طرف مقابل مخالفت کند تا بحث شکل گیرد. سقراط به گونه ای درگیر دیالوگ با دیگران می شد انگار میخواست از آنها بیاموزد. او به سخن دیگران به دقت گوش می کرد و سپس پرسشی عمیق را مطرح می کرد. با طرح پرسش های پیوسته و منظم افراد را متوجه خطاهای فکری می کرد نه اینکه بخواهد نشان دهد اطلاعات نادرستی در ذهن دارند. لازم است به این نکته ظریف توجه داشته باشیم.

گروهی به اشتباه تصور می کنند سقراط پاسخ معینی را مد نظر داشته و با پرسش های متوالی می خواسته افراد را به پاسخ مد نظر خود رهنمون سازد چنین چیزی نیست. پرسشگری سقراطی برای متوجه کردن افراد به پیش فرض ها و انگیزه هایشان مفید است و به خوبی باورها و ارزش های اخلاقی را نمایانگر می سازد.

مثلا تفاوت ملی گرایی (nationalism) و وطن دوستی (patriotism) چیست؟
یا این پرسش که اگر دولتی که در کشور شما بر سر کار است بخواهد امنیت جهانی را
با خطر روبرو کند چه باید کرد؟

پرسشگری سقراطی، تفتیش عقاید (inquisition) هم نیست. در تفتیش عقاید افراد را
و اداری می کنیم که درباره موضوعی که رضایت ندارند سخن بگویند در جایی که اظهار
عقیده ممکن است برایشان پیامدهای ناگوار داشته باشد. نباید هیچ کس را برای پاسخ
به سوالی تحت فشار قرار داد.

در پرسشگری سقراطی از روشهای اقناعی (persuasion) برای مجاب کردن طرف
مقابل نیز استفاده نمی شود. همچنین باید دقت داشت که گفتگو شکل مناظره
(debate) به خود نگیرد.

تشویق کودکان به تفکر درباره پرسش هایی که پاسخ قطعی و مشخص دارند تمرین
پرسشگری سقراطی نیست. هرچند اینگونه پرسش ها برای کسب دانش و معلومات
مفید هستند. برای اینکه کودک به تفکر واداشته شود پرسش هایی را مطرح کنیم که
پاسخ قطعی ندارند. پرسش هایی که ذهن او را در حالت تعلیق بین دیدگاهها و ادعاهای
مخالف هم قرار می دهد.

هرگونه کپی برداری از مطالب این وب سایت بدون ذکر منبع پیگرد قانونی دارد.